

Nr 16.

Utlåtande i anledning av väckt motion om utredning i syfte att bereda ökad rättssäkerhet vid administrativa frihetsberövanden.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 309, vilken behandlats inom andra lagutskottet, ha herrar *Hedlund* i Rådomb och *Olsson* i Mellerud hemställt, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning i syfte att bereda ökad rättssäkerhet vid administrativa frihetsberövanden».

I fråga om motiveringen för denna hemställan får utskottet hänvisa till motionen.

Begreppet *administrativa frihetsberövanden* torde icke inom svensk rättsvetenskap äga en fullt entydig innebörd. Motionärerna synas emellertid dela den uppfattningen, som kan betecknas som den allmänt förhärskande. Enligt denna sammanföras under ifrågavarande beteckning sådana frihetsberövanden, som beslutade i första instans av annan myndighet än domstol fullfölja ett självständigt ändamål vanligen av social natur — såsom att meddela vård eller verka uppfostrande och utbildande — och icke äro allenast av provisorisk art. Härigenom avskäras å ena sidan de judiciella frihetsberövandena, om vilka beslut fattas av domstolarna i den för brottmålstadgade ordningen, och å andra sidan de personella säkringsmedlen såsom häktning och förvar, vilka såsom hjälpmedel anknutits till olika administrativa förfaranden och oftast äro av kort varaktighet.

Till de administrativa frihetsberövandena, sålunda bestämda, pläga föras tvångsintagning å sinnessjukhus, å sinnesslöanstalt, å allmänt sjukhus, å epidemisjukhus och å alkoholistanstalt, tvångsarbete, intagning och kvarhållande å fattigvårdsanstalt, frihetsberövande efter arbetsföreläggande och omhändertagande för skyddsuppfostran. Tveksamt är om inskränkningarna i rörelsefriheten vid intagning å läroanstalt för blinda och vid inkvartering i nomadskola äro av den art, att dessa åtgärder böra hänföras till frihetsberövandena.

Beträffande förutsättningarna för de nämnda ingripandena samt de moment i förfarandet vid beslut om intagning och utskrivning, vilka äro av särskilt intresse ur rättssäkerhetssynpunkt, gäller i väsentliga delar följande.

Tvångsintagning å sinnessjukhus regleras i sinnessjuklagen den 19 september 1929. Förutsättning för den sinnessjukes intagning

är att han är i behov av vård å sinnessjukhus. Det slutliga avgörandet om intagning träffas av sjukvårdsläkaren på grund av verkställd läkarundersökning av den sjuke (12 §) efter ett preliminärt intagningsbeslut, som denne meddelat på grundval av viss skriftlig utredning. Denna består av förutom intagningsansökan dels vårdattest, utfärdad av läkare och innefattande förklaring om vårdbehovet, dels levnadsberättelse, d. v. s. av någon eller några trovärdiga personer meddelade uppgifter angående sådana den sjukes levnadsförhållanden, som äro av betydelse för bedömande av hans sinnessillstånd, dels ock prästbevis (10 §). Intagning kan i vissa brådskande fall ske, ändå att vårdattest och levnadsberättelse ej bifogats ansökningen (11 §). Den sinnessjuke kan tillfälligt omhändertagas av polismyndighet i avbidan på intagning å sinnessjukhus. Det ankommer i allmänhet på sjukvårdsläkaren att besluta om utskrivning, varjämte överinspektören för sinnessjukvården äger förordna därom. Befogenheten att besluta utskrivning av straffriförklarade och vissa på grund av sin farlighet intagna sjuka har dock förbehållits sinnessjuknämnden (20 §). Har sjukvårdsläkaren lämnat framställning om utskrivning utan bifall, kan utskrivningsfrågan hänskjutas till sinnessjuknämndens prövning (23 §). Den för vård intagne skall erhålla meddelande om honom tillkommande rätt att begära utskrivning samt, då han vill hos sinnessjuknämnden göra framställning därom, beredas tillfälle till erforderliga skrifers uppsättande (26 §). Beträffande sinnesslö gäller i tillämpliga delar vad i lagen stadgas om sinnessjuk (7 §).

Lagen den 30 juni 1944 om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa har avseende å sådana bildbara sinnesslöa, som på grund av bristande förståndsutveckling icke kunna tillgodogöra sig folkskolans vanliga undervisning eller hjälpundervisning men som äro mottagliga för sådan teoretisk eller praktisk undervisning som meddelas i sinnesslöskola (1 §). *I n t a g n i n g* av sådan sinnesslö på centralanstalt, varunder innefattas upptagningshem, skolhem och arbetshem, beslutas av anstaltens föreståndare efter samråd med vederbörande läkare (7 §). Förfarandet är skriftligt, i det beslutet grundas på insänd ansökan om intagning och vid denna fogade handlingar, nämligen åldersbetyg, läkarutlåtande angående den sinnesslöes förståndsutveckling, uppgifter rörande den sinnesslöes levnadsförhållanden samt i förekommande fall redogörelse av vederbörande folkskollärare (6 §). Utskrivning beslutas likaledes av föreståndaren efter samråd med läkaren (11 §). Talan mot intagnings- och utskrivningsbeslut föres hos skolöverstyrelsen, vars beslut i vissa fall kunna överklagas hos regeringsrätten (15 och 16 §§).

Enligt 21 § *lagen den 20 juni 1918 angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar*, i det följande kallad könssjuklagen, är *t v å n g s i n t a g n i n g* å allmänt sjukhus tillåten. Föremål för sådan intagning kan den bliva, som underlåtit att efterkomma sundhetsinspektörens anmaning att inställa sig hos läkare för undersökning av huruvida han är behäftad

med könssjukdom eller för vård i de fall, då han befunnits lida av sådan sjukdom. Beslut om tvångsintagning fattas under i lagen icke närmare angivna former av hälsovårdsmyndigheten, som i Stockholm, Göteborg, Norrköping, Malmö och Hälsingborg är hälsovårdsnämnden och i övriga delar av landet vederbörande länsstyrelse. Interimistiskt kan intagningsbeslut meddelas av sundhetsinspektören. Besvär kunna enligt 26 § anföras över hälsovårdsnämnds beslut hos länsstyrelse och över länsstyrelsens beslut hos regeringsrätten. Särskilda sekretessbestämmelser återfinnas i 25 §.

På liknande sätt kan jämlikt 3 § *epidemilagen den 19 juni 1919* tvångsintagning å epidemisjukhus ske i fråga om den, som är eller misstänkes vara behäftad med sådan smittsam sjukdom, som angives i lagen eller beträffande vilken Kungl. Maj:t förordnat om epidemilagens tillämpning. Beslut fattas av den lokala hälsovårdsnämnden. Över dess beslut få besvär enligt 32 § anföras hos länsstyrelse, i vars beslut ändring sökes hos regeringsrätten. Närmare föreskrifter om förfarandet i intagningsärenden enligt denna lag saknas. — Den, som från utlandet ankommer hit till riket, kan under viss tid bliva föremål för frihetsberövande enligt 47 § *karantänkungörelsen den 4 maj 1934*, i vars 57 § hänvisas till epidemilagen i fråga om förfarandet. Liknande regler finnas också i *kungörelsen den 31 augusti 1938 om sanitär kontroll över luftfarten*.

Med stöd av bestämmelser i *lagen den 12 juni 1931 om behandling av alkoholister (alkoholistlag)* må beslutas tvångsintagning å alkoholistanstalt. Åtgärden kan ifrågakomma beträffande dels den, som är hemfallen åt alkoholmissbruk och i följd därav finnes vara farlig för annans personliga säkerhet eller eget liv eller utsätta någon, som han jämlikt stadgande i lag är skyldig att försörja, för nöd eller uppenbar vanvård eller eljest grovt brista i sina plikter mot sådan person eller ligga det allmänna, sin familj eller annan till last eller vara ur stånd att taga vård om sig själv eller föra ett för närboende eller andra grovt störande levnadsätt, dels den, som är hemfallen åt alkoholmissbruk och under de två senast förflutna åren tre eller flera gånger dömts till ansvar för fylleri eller för ett kringflackande liv. Vidare förutsättes, att de i lagen angivna mildare hjälpåtgärderna finnas icke böra vidtagas. Beslutet om intagning fattas av länsstyrelse (24 §). Till grund för beslutet ligga vissa intagningshandlingar, vanligen en ansökning, som därest den ingivits av myndighet, skall innehålla fullständig redogörelse för undersökningen i ärendet och för vidtagna åtgärder, jämte bifogade prästbevis och läkarbetyg. Komplettering av handlingarna kan sedermera ske på olika sätt (18 §). Dessa skola ofördröjligen delgivas den, ansökningen avser (19 §). Till utrednings vinnande kan länsstyrelsen anordna förhör inför sig med den, ansökningen avser, ävensom med annan person. Förhöret är i princip offentligt men kan bl. a. på begäran av den, ansökningen avser, eller eljest efter länsstyrelsens prövning ägarum inom stängda dörrar (21 §). Med annan person kan förhör anordnas

även inför domstol (22 §). Som säkringsmedel ifrågakommer tillfälligt omhändertagande dels före ärendets anhängiggörande vid länsstyrelse, dels under ärendets handläggning därstädes, dels ock i avbidan på verkställighet av länsstyrelses beslut i ärendet (17, 20, 25 och 29 §§). Om utskrivning beslutar vederbörande anstaltsstyrelse och, när skäl därtill äro, även socialstyrelsen som uppsiktsmyndighet (45 §). I länsstyrelses och socialstyrelsens beslut kan ändring sökas hos regeringsrätten (56 och 58 §§). Bestämmelser om talan mot anstaltsstyrelses beslut finnas i vederbörlig stadga för anstalten.

Tvångsarbete, som till skillnad från övriga administrativa frihetsberövanden är tidsbestämt, kan ådömas i två olika förfaranden.

Enligt *lagen den 12 juni 1885 angående lösdrivares behandling*, nedan kallad lösdrivarlagen, behandlas som lösdrivare var, som sysslolös stryker omkring från ort till annan utan medel till sitt uppehälle, ävensom den, vilken eljest, utan att äga medel till sitt uppehälle, underlåter att efter förmåga söka ärligen försörja sig och tillika förer ett sådant levnadssätt, att våda därav uppstår för allmän säkerhet, ordning eller sedlighet, allt förutsatt att han ej är under tjuguet år (1 §). Till tvångsarbete kan dömas lösdrivare, som, innan en tid av två år från erhållen varning för lösdriveri eller från det han frigivits från tidigare undergången tvångsarbete förflutit, åter beträdes med lösdriveri (3 och 4 §§), ävensom den, som efter frigivande från tvångsarbete visar tredska att följa i anledning därav givna övervakningsföreskrifter m. m. (12 §). Beslutande är poliskammare, där sådan finnes (16 §), eljest länsstyrelse (3 §). Lösdrivaren höres alltid personligen inför den beslutande myndigheten, bland annat rörande sina levnadsomständigheter. Utredningen i målet utgöres vidare av ett av den häktande myndigheten upprättat förhørsprotokoll samt präst- och läkarbetyg (3 § 2 mom.). Beslut om tvångsarbete med besvärshänvisning skall genast avkunnas för den dömde (5 §). Häktning är obligatorisk såsom säkringsmedel. Länsstyrelse resp. poliskammare har att tillse, att den dömde vid besvärns författande vid behov erhåller biträde (6 §). Ehuru tvångsarbete ådömes på viss tid, kan den, som undergår tvångsarbete, efter förordnande av länsstyrelse frigivas före tvångsarbetstidens utgång, bl. a. om han kommer i förändrade villkor (13 §). Ändring i länsstyrelses eller poliskammares tvångsarbetsutslag kan för närvarande sökas direkt hos högsta domstolen; efter den 1 januari 1948 kommer hovrätt att fungera som mellaninstans (6 §).

Tvångsarbete kan jämväl ådömas enligt 75 § *lagen den 14 juni 1918 om fattigvård*, här kallad fattigvårdslagen. Till lagrummet hänvisas i 72 § sista stycket *lagen den 6 juni 1924 om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag)*. Om någon, som intagits å fattigvårdsanstalt eller inställt sig eller hämtats till förrättande av arbete utanför anstalt, undandragit sig att fullgöra anvisat arbete eller utan tillstånd lämnat arbetet eller visat tredska

att efterkomma givna föreskrifter eller gjort sig skyldig till uppförande, som strider mot sedlighet eller god ordning, samt har han ej låtit sig rätta av tilldelad varning, kan den felande, därest han fyllt tjuguetå år och ej är arbetsoförmögen, ådömas tvångsarbete. Beslut härom fattas av länsstyrelse. Till framställning om dömande till tvångsarbete skola fogas bevis om meddelad varning och tillgänglig utredning i ärendet. Över framställningen skall den felande lämnas tillfälle yttra sig. Förhör med denne kan äga rum inför länsstyrelsen, varjämte förhör även med annan kan anordnas vid domstol. I avbidan på målets avgörande eller utslagets lagakraftvinnande får som personellt säkringsmedel under vissa omständigheter anlitas häktning. I fråga om utskrivning före tvångsarbetstidens utgång samt biträde vid besvärsvärfattande gäller detsamma som enligt lösdrivarlagen (76 och 83 §§ fattigvårdslagen). Besvärsvärdsordningen överensstämmer likaledes med vad i detta hänseende gäller enligt lösdrivarlagen (83 § fattigvårdslagen och 85 § 1 mom. barnavårdslagen).

Tvångsintagning på fattigvårdsanstalt kan ske beträffande den, som gjort sig förfallen till bettleri eller lösdriveri och som på grund av arbetsoförmåga icke kan förvärva sitt livsuppehälle och till följd av sitt fattigvårdsbehov med stöd av 7 § lösdrivarlagen överlämnats till vederbörande fattigvårdsstyrelse. Sedan sådan person för vård intagits å fattigvårdsanstalt, är han jämlikt 73 § *fattigvårdslagen* icke berättigad att lämna anstalten, med mindre grundad anledning finnes att antaga, att han utanför anstalten skall ärligen försörja sig. Även i vissa andra fall kan understödstagare tvångsmässigt kvarhållas på fattigvårdsanstalt. Närmare bestämmelser om förfarandet vid intagning och kvarhållande å fattigvårdsanstalt av understödstagare saknas helt. Besvär över beslut beträffande kvarhållande få anföras hos länsstyrelse och därifrån till kammarrätten som sista instans enligt 78 § 1 mom., 81 § 1 mom. och 82 § *fattigvårdslagen*.

Föreläggande att fullgöra arbete — vanligen å arbetshem eller annan fattigvårdsanstalt — kan meddelas enligt *fattigvårds-* eller *barnavårdslagarna* beträffande den, som genom lättja eller liknöjdhet ådrager sitt minderåriga barn eller adoptivbarn eller sin hustru sådan nöd, att fattigvård enligt 1 § *fattigvårdslagen* — om ock allenast tillfällig — måste lämnas någon av dem. eller som av lastbarhet, vårdslöshet, lättja eller liknöjdhet så försummar sina skyldigheter mot sitt barn, som ej fyllt sexton år, att skyddsuffostran eller samhällsvård måste beredas detta, och tillika undandraget sig fullgörandet av den honom härför åliggande ersättningskyldighet eller som enligt av domstol meddelat slutligt utslag eller skriftligt, av två personer bevitnat avtal är pliktig att till fullgörande av lagstadgad underhållsskyldighet utgiva underhållsbidrag till sitt barn, som ej fyllt sexton år, men av lättja eller liknöjdhet underlåter att fullgöra denna plikt och härigenom föranleder sådan försämring av det uppehälle och den upp-

fostran, som lagligen tillkomma barnet, att särskild åtgärd mot den försumlige prövas påkallad för att framtvunga underhållsskyldighetens fullgörande (71 § fattigvårdslagen och 72 § barnavårdslagen). Beslutet fattas av fattigvårdsstyrelse, resp. barnavårdsnämnd. Föreskrifter om förfarandet inför styrelsen eller nämnden i dylika ärenden saknas. Den arbetskyldige må kvarhållas å anstalten eller i arbetet, intill dess grundad anledning föreligger till antagande, att han skall söka efter förmåga försörja sig själv och de sina eller fullgöra sina skyldigheter mot barnet; dock må han ej kvarhållas i oavbruten följd under längre tid än ett år. Över beslut om föreläggande få besvär ej anföras. Däremot kan klagan föras i anledning av beslut beträffande kvarhållande av intagen försörjningspliktig hos länsstyrelse och därifrån till kammarrätten som sista instans (78 § 1 mom., 81 § 1 mom. och 82 § fattigvårdslagen samt 81 § 1 mom. och 84 § 1 och 4 mom. barnavårdslagen).

Reglerna i fråga om omhändertagande för skyddsuppfostran återfinnas i *barnavårdslagen*. Föremål för dylikt ingripande kunna bliva dels barn under sexton år, som i föräldrahemmet misshandlas eller utsättes för allvarlig vanvård eller annan fara till sin kroppsliga eller själsliga hälsa eller som på grund av föräldrarnas lastbarhet, vårdslöshet eller oförmåga att fostra barnet är i fara att bliva vanartat, dels barn under aderton år, som befinnes vara så vanartat, att särskilda uppfostringsåtgärder krävas för dess tillrättaförande, dels ock person i åldern mellan aderton och tjuguetta år, som befinnes föra ett oordentligt, lättjefullt eller sedeslöst levnads sätt eller eljest visat svår oart och beträffande vilken särskilda åtgärder från samhällets sida krävas för hans tillrättaförande, allt under förutsättning att vissa lindrigare åtgärder prövats gagnlösa eller vidtagits utan att rättelse vunnits. Beslutet fattas av barnavårdsnämnd (24 § 1 mom.). Föräldrarna eller vårdnadshavaren till den, vars omhändertagande ifrågasättes, och även denne själv, därest han fyllt femton år, skola beredas tillfälle till skriftligt eller muntligt yttrande i ärendet. Inför nämnden eller understundom inför särskilt ombud för denna kan anordnas personligt förhör med den, vars omhändertagande ifrågasättes, liksom med hans föräldrar (24 § 2 mom.). Under vissa omständigheter bl. a. om beslutet gäller person i ålder mellan aderton och tjuugoett år eller om föräldrarnas samtycke, då sådant erfordras, saknas, skall barnavårdsnämndens beslut underställas länsstyrelsens prövning (25 § 2 mom.). Förfarandet vid länsstyrelsens prövning av beslutet har processuell karaktär, därvid parterna å ömse sidor, barnavårdsnämnden å ena samt den beslutet avser och dennes föräldrar å andra sidan, få tillfälle yttra sig (26 § 1 mom.). Utöver de möjligheter att införskaffa utredning genom förhör och annorledes, som stå barnavårdsnämnden till buds, äger länsstyrelse också befogenhet att förordna om förhör med någon vid domstol, när anledning därtill föreligger (26 § 2 mom.). Såsom personellt säkringsmedel kan anordnas tillfälligt omhändertagande (31 § och 35 § 1 mom.). Beslut om utskrivning av för skyddsuppfostran omhänder-

tagen meddelas beträffande den, som intagits som elev i skola tillhörande barna- och ungdomsvården, av skolans styrelse och eljest av barnavårdsnämnden (46 §). Besvär över beslut om omhändertagande för skyddsuffostran eller om utskrivning anföras i fråga om beslut av barnavårdsnämnd och skolstyrelse hos länsstyrelse och över länsstyrelsens beslut hos regeringsrätten (81 § 1 mom. och 85 § 2 mom.).

Förutsättning för tvångsintagning å läroanstalt för blinda och för tvångsmässig inkvartering vid nomadskola är att föräldrarna tredskas att låta sina barn fullgöra författningens skolplikt. Härom finnas bestämmelser i 3 § *lagen den 29 maj 1896 angående blindundervisning* och 32 § 2 *stadgan den 17 juni 1938 angående nomadundervisningen*. I förstnämnda hänseende fattas beslut av skolråd eller folkskolestyrelse i icke närmare reglerade former och i senare hänseendet av länsstyrelse. Besvär över skolråds eller folkskolestyrelsens beslut ha karaktär av kommunalbesvär. I senare fallet föres klagan över länsstyrelsens beslut hos regeringsrätten.

Jämlikt bemyndigande den 27 september 1946 tillkallades sakkunniga för utredning angående alkoholistvården, *1946 års alkoholistvårdsutredning*. I direktiven till utredningen anförde statsrådet Mossberg:

Den nuvarande ordningen för fattande av beslut om tvångsintagning å alkoholistanstalt har under de senare åren utsatts för kritik. Krav ha rests på att för tvångsintagning å sådan anstalt liksom i åtskilliga andra fall av s. k. administrativt frihetsberövande skulle erfordras beslut av allmän domstol eller av särskilt tillskapade socialdomstolar av ett eller annat slag. Beslut om intagning å anstalt skulle föregås av muntlig förhandling av i huvudsak samma art som vid domstol.

För egen del finner jag starka skäl tala för en ändring av nuvarande regler rörande intagningsförfarandet. Internering å alkoholistanstalt torde efter den reformering, som straffverkställigheten på senaste tid undergått, i stort sett från den enskilde individens synpunkt te sig i det närmaste lika starkt ingripande på den personliga rörelsefriheten som det frihetsberövande, vilket äger rum i straffrättsliga former. Interneringsklientelet å alkoholistanstalterna är även av relativt betydande storlek. Sålunda torde medelbeläggningen å alkoholistanstalterna uppgå till inemot hälften av medelbeläggningen å fångvårdsanstalterna. Medan ådömandet av frihetsstraff är kringgärdat av starka rättsgarantier, är emellertid kravet på rättsskydd vid intagning å alkoholistanstalt mindre väl tillgodosett. Även om avsaknaden av fastare rättsgarantier i sistnämnda fall icke föranlett några påtagliga missförhållanden, synes mig det nuvarande tillståndet icke tillfredsställande. Jag delar alltså uppfattningen, att intagning å alkoholistanstalt bör föregås av ett muntligt förfarande vid kvalificerad myndighet. En alkoholskadad, vars omhändertagande ifrågasättes, bör ha möjlighet att fritt framlägga sin talan inför denna myndighet, att härvid anlita rättsbiträde och att inkalla personer, på vilkas uttalanden han anser sig kunna stödja sin talan. Kostnaderna för biträde och inkallade böra kunna, då behov därav finnes, gäldas av allmänna medel. Självfallet bör tillses, att organisationen icke utformas så, att den hindrar ett snabbt ingripande mot en alkoholmissbrukare då sådant in-

gripande är påkallat. Vikten att skydda anmälare och inkallade mot hämndåtgärder från den omhändertagnes sida bör även beaktas. Jag är icke beredd att nu taga ställning till frågan om förfarandet bör förläggas till allmän domstol eller om särskilda socialdomstolar eller annat lämpligt organ böra tillskapas för ändamålet, och detta så mycket mindre som spörsmålet om det administrativa frihetsberövandet berör även andra områden än alkoholistvården. Kunna de sakkunniga föreslå en för alkoholistvården lämplig ordning, vilken vid behov kan utvidgas för motsvarande uppgifter i andra ifrågakommande fall, måste detta hälsas med tillfredsställelse. Om så icke kan ske utan frågan finnes böra lösas i ett större sammanhang, torde de sakkunniga böra anmäla detta förhållande för Kungl. Maj:t och därvid redovisa de särskilda synpunkter, som för alkoholistvårdens del äro att beakta vid en dylik lösning.

Den 8 oktober 1946 avlämnade ledamoten av riksdagens första kammare professorn Nils Herlitz såsom sakkunnig inom justitiedepartementet till Kungl. Maj:t förberedande utredning angående reglering av förfarandet hos förvaltningsmyndigheter i ärenden rörande enskild rätt och därmed sammanhängande frågor (SOU 1946:69). Utredningen åsyftade blott att klarlägga behovet av lagstiftningsåtgärder och mynnade ut i uttalanden om önskvärdheten av lagstiftning rörande olika till förvaltningsförfarandet hörande ämnen. Såsom förtjänt av uppmärksamhet och vidare utredning angavs i första hand besvärsinstitutet och bland övriga spörsmål även frågan om enskilds skyldighet att medverka vid utredning.

Utskottet. I motionen har framhållits, att det förfarande, som tillämpas av olika myndigheter i samband med beslut om administrativa frihetsberövanden och vid utskrivning från anstalt, där sådant frihetsberövande verkställs, icke erhållit en sådan utformning, att den enskildes berättigade rättssäkerhetskrav blivit behörigen tillgodosedda. Samtidigt ha motionärerna anvisat olika vägar att förstärka rättssäkerhetsgarantierna, t. ex. genom att överflytta vissa ärenden till domstol, öka offentligheten, lämna möjlighet till fri rättegång och till erhållande av sakkunnigt biträde.

Otvivelaktigt kan synnerligen välbefogad kritik resas mot gestaltningen av det offentlighetsrättsliga förfarandet i fråga om administrativa frihetsberövanden. De processuella föreskrifterna äro i flertalet fall mycket knapphändiga och lämna i och för sig icke alltid garanti för att varje ärende blir så allsidigt utrett och så noggrant prövat, som måste krävas med hänsyn till de allvarliga och djupt ingripande inskränkningar i den personliga friheten som äro förknippade med ifrågavarande beslut. Som särskilt bristfälligt torde kunna betecknas det förfarande, vari beslut fattas om arbetsföreläggande för försumlig försörjare, vilket vanligen innebär intagning på arbetshem eller annan fattigvårdsanstalt. Det primära beslutet om intagning får i detta fall icke ens överklagas. Oklarhet råder även om förutsättningarna för och förfarandet vid intagning och kvarhållande av understöds-tagare å fattigvårdsanstalt.

Då det gäller att avgöra på vad sätt de nuvarande bristerna i förfarandet bäst skola avhjälpas, måste uppenbarligen skillnad göras mellan sådana frihetsberövanden, vilka helt ha sin grund i medicinska bedömanden, och dem, beträffande vilka starka sociala intressen göra sig gällande antingen som allena förhärskande eller vid sidan av de medicinska. Särskilt i fråga om förfarandet vid sist angivna arter av frihetsberövanden, mot vilket kritik framför allt riktats, vill utskottet anföra vissa allmänna synpunkter utan att för den skull taga närmare ställning till de av motionärerna anvisade lösningarna.

Av vikt är sålunda enligt utskottets mening, att den, som kommer att träffas av beslutet, får tillfälle att muntligen höras inför den beslutande myndigheten och för denna utveckla sina synpunkter beträffande den ifrågasatta åtgärden. Besvär förfarande måste alltid finnas att tillgå. Därvid måste dock beaktas, att det i vissa fall är av vikt att besluten kunna gå i verkställighet utan hinder av förd klagan. Vidare kan pekas på önskvärdheten av att de personella säkringsmedlen bliva föremål för en så noggrann reglering, att övergrepp äro uteslutna. Tveksamt synes det däremot utskottet vara att överflytta avgörandet i dessa frågor till de allmänna domstolarna ävensom att i detalj kopiera förfarandet i brottmål vid domstolarna. Det socialvårdande arbetet kan nämligen befaras komma att i hög grad försvåras, därest man i dylika åtgärder kunde finna stöd för den uppfattningen, att fråga vore om en kriminalisering av bl. a. de sjukdomstillstånd, för vilkas bekämpande frihetsberövandena anlitas.

Om alltså å ena sidan brister i förfarandet äro uppenbara, kan å andra sidan invändas, att såvitt känt är de nuvarande bestämmelserna icke givit anledning till påtagliga missförhållanden. Något omedelbart behov av ändringar i lagstiftningen synes därför icke föreligga. Ej heller i övrigt torde särskilda åtgärder vara påkallade i nuvarande läge.

Möjligheterna för en omgestaltning av förfarandet vid tvångsintagning å alkoholistanstalt, vilket frihetsberövande kan betraktas som representativt för gruppen av åtgärder i dess helhet, utredas för närvarande av 1946 års alkoholistsvårdsutredning, som i motionen också anges. Enligt direktiven till utredningen tänkes denna skola om möjligt finna en ordning för tvångsintagning å alkoholistanstalt, som skulle kunna användas även beträffande andra administrativa frihetsberövanden.

Under angivna omständigheter torde en allmän översyn av den ifrågasattlagstiftningen icke böra nu begäras, utan i stället de resultat avvaktas, vartill alkoholistsvårdsutredningen kan nå fram. Önskvärt vore att utredningen kunde framlägga förslag till ett förfarande att användas vid administrativa frihetsberövanden, som tillgodosåge på en gång individens rätts-säkerhetskrav och samhällets behov av att kunna effektivt gripa in, då så erfordras.

Det kan också förutsättas, att vid de mera allmänna undersökningar rö-

rande förvaltningsförfarandet, vartill ovannämnda förberedande utredning i ämnet kan giva anledning, uppmärksamheten är inriktad jämväl på behovet av rättssäkerhetsgarantier vid handläggning av ärenden av i motionen berört slag.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 20 mars 1947.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling ha närvarit
från första kammaren: herrar Norman, Holmbäck, Wistrand, Björkman, Sten, Nils Elowsson, Hallagård och Nerman*;
från andra kammaren: herrar Hagård, Johnsson i Kastanjegården, Cruse*, fru Johansson, herrar Hedlund i Rådomb, Larsson i Östersund*, Lundberg och Andersson i Alfredshem*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Sten, Hallagård, Hedlund* i Rådomb och *Larsson* i Östersund, vilka ansett att utskottets utlåtande bort ha följande lydelse:

»I motionen — — — (lika med utskottet) — — — sakkunnigt biträde.

Otvivelaktigt kan — — — (lika med utskottet) — — — å fattigvårdsanstalt.

Då det — — — (lika med utskottet) — — — anvisade lösningarna.

Av vikt är sålunda enligt utskottets mening, att den, som kommer att träffas av beslutet, får tillfälle att muntligen höras inför den beslutande myndigheten och för denna utveckla sina synpunkter beträffande den ifrågasatta åtgärden. Besvär förfarande måste alltid finnas att tillgå. Därvid måste dock beaktas, att det i vissa fall är av vikt att besluten kunna gå i verkstäl-

lighet utan hinder av förd klagan. Vidare kan pekats på önskvärdheten av att de personella säkringsmedlen bliva föremål för en så noggrann reglering, att övergrepp äro uteslutna.

Då alltså brister i förfarandet äro uppenbara, synes det önskvärt, att en allsidig och förutsättningslös utredning kommer till stånd rörande lämpligheten och möjligheten att skapa bättre garantier för rättssäkerheten på detta område. Därvid bör själfallet tillses, att icke de ingripanden äventyras som äro nödvändiga för att säkerställa allmänheten mot farliga asociala individer.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om allsidig och förutsättningslös utredning av frågan, huruvida och i vilken omfattning åtgärder för ökad rättssäkerhet vid administrativa frihetsberövanden lämpligen böra vidtagas.»

Iduns tryckeri, Esselte ab. Stockholm 1947
716467